

Ocena rozprawy doktorskiej mgra Adama Kupczyka, pt. *Status prawny mniejszości narodowych i etnicznych na ziemiach polskich w latach 1918-2018*, ss. 429.

Przystępując do oceny rozprawy doktorskiej mgra Adama Kupczyka, pt. *Status prawny mniejszości narodowych i etnicznych na ziemiach polskich w latach 1918-2018*, w pierwszej kolejności warto zwrócić uwagę na jej obszerność (ss. 429). Autor podejmuje się przedstawienia istotnego dla historii państwa i prawa zagadnienia naukowego, które w polskiej nauce dotychczas nie doczekało się opracowania monograficznego. Zagadnienie to jest na tyle istotne, łączy bowiem ze sobą analizę przepisów ustrojowych z przejawami ich stosowania i tym samym zasługuje na pełną pozytywną ocenę.

Praca doktorska składa się z trzech rozdziałów, które zostały oparte na kryterium chronologicznym. Praca została poprzedzona wstępem, zamykają ją natomiast: zakończenie, bibliografia obejmująca materiały archiwalne, akty prawne, literaturę i źródła elektroniczne. Istotną wadliwością jest zła kolejność źródeł w bibliografii: autor podaje mianowicie literaturę przed aktami prawnymi i materiałami archiwalnymi, powinno być dokładnie odwrotnie. Wykaz aktów prawnych jest niestety pomieszany (prawo polskie i międzynarodowe). Wykaz materiałów źródłowych jest niedbale sporządzony. Autor posługuje się zarówno pełnymi nazwami archiwów i zespołów archiwalnych jak i skrótami, np. cały czas pisze AAN, dopiero przy ostatnim zespole podaje pełną nazwę Archiwum Akt Nowych. Tak samo jest z nazwami zespołów, konsekwentnie używa skrótu MAP, zamiast go rozwinąć w Ministerstwo Administracji Publicznej. Pracę kończy wykaz map.

Układ rozdziałów jest następujący. W rozdziale I: Mniejszości narodowe na ziemiach polskich do 1939 roku autor słusznie wychodzi od genezy podstawowych pojęć narodu i

mniejszości narodowych i etnicznych. W dalszej części rozdziału przedstawia także charakterystykę poszczególnych mniejszości narodowych w II Rzeczypospolitej, umiejętnie łącząc przedstawienie poglądów na te mniejszości głównych ugrupowań politycznych. Niestety trzeci podrozdział jest skonstruowany wadliwie, zapowiada omawianie aktów prawnych dotyczących mniejszości, mieszając problemy prawne z polityką państwa wobec tych mniejszości.

Kolejny rozdział II podejmuje już tytułowy problem w kolejnym ujęciu chronologicznym, skupiając się na okresie II wojny światowej i Polski Ludowej. To połączenie lat 1939-45 z latami 1945-89 jest dość sztuczne. Tym bardziej, że okres wojny dotyczy głównie jej ostatniego okresu, co akurat jest słuszne bo stanowi podstawę dla okresu powojennego. Polskę Ludową autor przedstawia w kolejnych podokresach według siebie tylko znanych kryteriów, na dokładkę niedbale rozdzielając te okresy od siebie, np. pierwszy okres kończy data 1947, a drugi zaczyna od roku 1948 – powstaje wyraźnie luka jednego roku. Podobnie jest w następnych podokresach. Rozdział II kończy prezentacja poglądów na mniejszości narodowe głównych ugrupowań opozycyjnych.

Następny rozdział III, zamykający rozprawę porusza już wątki współczesne. Autor skupia się na dwóch kwestiach: aktach prawnych oraz charakterystyce poszczególnych mniejszości narodowych i etnicznych.

Merytoryczna ocena pracy:

Praca mgra Adama Kupczyka podejmuje istotne zagadnienie naukowe, które zostało przedstawione w sposób szczególnie rzetelny. Treść rozprawy zawiera sądy wyważone, poparte aparaturą naukową w przypisach. Najslabszą częścią rozprawy mgra Adama Kupczyka jest niewątpliwie wstęp, z którego dowiemy się tylko sensownie o zawartości układu pracy. Jakie są tezy możemy zgadywać, coś co możemy nazwać tezą dotyczy tylko trzeciego rozdziału. Nie lepiej wygląda prezentacja literatury przedmiotu a właściwie jej brak.

Rozdział I wnosi może najmniej nowego do rozprawy, ale jest on z oczywistych względów w rozprawie koniecznym. Autor w sposób szczególnie dokładny zbiera różne pozycje z literatury i doktryny, które – jego zdaniem – w istotny sposób przyczyniają się do wyjaśnienia pochodzenia narodu oraz mniejszości narodowych i etnicznych, których definicje mgr Kupczyk opiera na poglądach różnych uczonych, chociaż nie da się uniknąć wrażenia że skupia się tylko na kilku pozycjach książkowych. Zwraca uwagę na sytuację mniejszości narodowych w okresie II Rzeczypospolitej. Siłą rzeczy skupia się na poglądach podstawowych ugrupowań politycznych w tamtym okresie. Natomiast próba opisanie mniejszości narodowych w kolejnych okresach dwudziestolecia międzywojennego musi zostać oceniona wyjątkowo negatywnie. Szczególnie nie współbrzmi zawartość punktu 3. dotyczącego ustawodawstwa II RP, w którym autor miesza analizę aktów z przedwojenną polityką. Powinien się zdecydować czy skupia się na aktach prawnych czy też zajmuje się polityką państwa. Rodzi się w związku z tym pytanie, czym Autor kierował się dając tak wąski tytuł punktu 3. w zestawieniu z realną treścią?

Rozdział II podejmuje z kolei już bardzo istotne rozważania nad drugim i trzecim zasadniczym okresem istnienia mniejszości narodowych. Połączenie tych dwóch okresów jest wyjątkowo sztuczne (II wojna światowa i Polska Ludowa). II wojna światowa skupia się zresztą na poglądach politycznych głoszonych przez główne ugrupowania w końcowym okresie wojny. Polskę Ludową natomiast omawia jakimiś własnymi podokresami, gubiąc granice czasowe, np. lata 1944-47 i następny okres zaczyna rok później itd. prawie każdy okres ma rok przerwy. Mimo, iż tytuł rozprawy sugeruje jeden główny wątek to treść rozdziału II bardziej odnosi się do polityki Polski Ludowej niż jej prawa. Rodzi się pytanie do Autora, jak widzi tę sprzeczność. Dość niejasno wkomponowany jest okres Solidarności (lata 80.) Wyraźnie rozchodzi się tu narracja polityki władz PRL-u z ówczesną opozycją. Zresztą

rozdział I i II ma błędną strukturę opisu poszczególnych mniejszości narodowych i etnicznych niewyszczególnionych w spisie treści.

Rozwinięcie tytułowej problematyki po upadku PRL-u zawarto w rozdziale III. Autor trafnie kreśli zmiany ustrojowe, wynikające z dojścia do władzy opozycji. Natomiast tytuł rozdziału III jest kompatybilny z tytułem rozprawy doktorskiej, ale cały czas tkwimy w dychotomii analizy treści prawnych i nieprawnych. Jest to ogólny problem dotyczący tego doktoratu że autor wyartykułowuje zwłaszcza w rozdziale III kwestie prawne nie mogąc uniknąć kwestii politologicznych (sytuacje poszczególnych mniejszości narodowych i etnicznych). Stosuje metodę prawnoporównawczą skupiając się na mniejszościach narodowych w innych krajach europejskich, podnosi np. problem występowania mniejszości polskiej w konstytucji republiki weimarskiej i całkowitego braku tej mniejszości w obecnej ustawie zasadniczej RFN-u. Skoro zauważa tak istotny problem powinien się zastanowić nad jego przyczynami.

Zdaje się że główną zaletą tego doktoratu jest synteza tytułowej problematyki polegająca na zebraniu w jednym miejscu poglądów całej literatury przedmiotu.

Na końcu pracy jest podana bibliografia, opracowana rzetelnie z zastrzeżeniem uwag podanych na początku recenzji.

Te i inne krytyczne uwagi nie mają wpływu na zasadniczą ocenę przedłożonej mi do recenzji rozprawy doktorskiej mgra Adama Kupczyka, pt. *Status prawny mniejszości narodowych i etnicznych na ziemiach polskich w latach 1918-2018*, która ze względu na sformułowanie tematu pracy, jej konstrukcję oraz wykorzystane źródła spełnia wymogi podane w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2016 r., poz. 882 z późn. zm.), dlatego też proszę o dopuszczenie mgra Adama Kupczyka do dalszych stadiów postępowania.

J. Kurewski